



**Onderwerp** Reactie concept Interprovinciaal wolvenplan namens Gebietskommissie Wolf (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen

**Geachte leden der Gedeputeerde Staten,  
Geachte leden van Interprovinciale werkgroep wolf,**

Bij het vaststellen van het huidige Interprovinciaal wolvenplan (IPO wolvenplan) in januari 2019 werd afgesproken dat er binnen 3 jaar na vaststelling zou worden bekeken of het beleid moet worden voortgezet of aangepast. In de tussentijd is de situatie rondom wolven in Nederland drastisch veranderd. Hierdoor is de actualisatie van het IPO wolvenplan nog urgenter geworden.

Het concept van het geactualiseerde plan ligt intussen ter reactie bij de diverse stakeholders. In dat kader hebben de vertegenwoordigers in de noordelijke gebiedscommissies Fryslân en Drenthe en stakeholders uit Groningen een gezamenlijk advies geformuleerd, dat u hierbij in de bijlage vindt.

In de regio Zuidoost-Fryslân en Zuidwest Drenthe volgen de ontwikkelingen elkaar razendsnel op: vestiging van de wolf in december 2021, roedelvorming in juli 2022 en wolvenaantallen met verliezen voor de dierhouders in de omgeving. Vanuit verschillende invalshoeken in de samenleving levert dit vragen en onrust.

Een geactualiseerd plan voor een conflictarm samenleven van wolf en vee kan niet langer wachten. De respectieve wolvencommissies en Groningse stakeholders zien dit geactualiseerde wolvenplan dus als de basis voor het vinden van een balans voor het conflictarm samenleven van wolf en vee.

Hierbij ligt onze nadruk op een schadepreventiebeleid dat geworteld is in de praktijk, met als uitgangspunt dat de beheerkosten van wolfwerende raster en de kosten als gevolg van directe én indirecte schade worden vergoed. Alleen als dit uitgangspunt de basis van de besprekingen vormt, is het doorvoeren van de verschillende andere punten haalbaar. In het andere geval raken professionele schapenhouders in de knel en is er weinig ruimte om maatregelen door te voeren.

Daarnaast vragen wij om innovatieve experimenteerruimte in budget en beleid om via natuurinclusieve pilots te verkennen wat werkt. De wolvencommissies bestaan uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten. Binnen deze commissies zijn dus de ervaringen en adviezen voorhanden om het beleid te vertalen naar de praktijk.

Het is de partijen gelukt om dit advies in gezamenlijkheid aan te bieden. Het is een complex compromis en ik benadruk dat belangenbehartigers in dit dossier ook individueel via het LOW zijn eigen accenten legt. Er is bij deze commissies en stakeholders een duidelijke voorkeur voor een landelijk geldend beleid zonder verschillen tussen de provincies.

Deze bespreekpunten moeten dan ook gezien worden als mogelijke aanzetten tot een verscherping van dit beleid om het in de praktijk werkbaar te maken. Het doel daarvan is om zo snel mogelijk te komen tot een gemeenschappelijke gedragen Interprovinciaal wolvenplan dat de basis kan zijn van een landelijk beleid in de komende jaren.

**Met vriendelijke groet,**

**Harry Oosterman**

*Voorzitter van Gebietskommissie Wolf (Fryslân) en Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe, ook namens afgevaardigde stakeholders uit de provincie Groningen*

GEBIETSKOMMISSIE WOLF  
(FRYSLÂN)

GEBIEDSCOMMISSIE  
PREVENTIE  
WOLVENSCHADE DRENTHE

AFGEVAARDIGDE  
STAKEHOLDERS  
PROVINCIE GRONINGEN

# Noordelijke reactie Interprovinciaal Wolvenplan 2022

Oktober 2022





FOTO: ALKEMADE

# Noordelijke reactie Interprovinciaal Wolvenplan 2022

conceptversie 270622

- In het advies komen de volgende punten aan bod:
- 1. Beheervergoedingen
  - 2. Handelingsrichtlijnen
  - 3. Tegemoetkoming in de schade en versnelde uitbetaling
  - 4. Technische preventienorm
  - 5. Vergoeding van directe kosten
  - 6. Communicatie
  - 7. Punten die verduidelijking behoeven
  - 8. Consensus punten

## 1. Beheervergoedingen

De commissies benadrukken dat de beheervergoedingen hoog op de agenda moeten staan. De kosten voor arbeid, onderhoud en vervanging wegen nu al zwaar door voor dierhouders. Ze vragen ook met aandrang om dit snel concreter te maken. Al sinds hun oprichting adviseren ze om dit te onderzoeken, gekoppeld aan een tijdspad en bijvoorbeeld een eco-dienst. Voor het draagvlak en de actiebereidheid is dit een noodzakelijk uitgangspunt dat niet langer kan wachten.

Gaandeweg wordt duidelijk dat voor schapenhouders de praktijk anders uitpakt dan voorzien. Het inzetten van (verplaatsbare) wolfwerende rasters vraagt extra en zwaarder werk. Dit weerhoudt vooral de grotere schapenhouders ervan om de rasters te plaatsen.

Een vergoeding voor de arbeid, de onderhoudskosten en de vervangingskosten is een belangrijke voorwaarde om draagvlak te krijgen en andere punten bespreekbaar te maken. Alleen met voldoende tegemoetkoming kan de sector schapenhouderij in wolvengebied financieel overeind blijven. Hiervoor dient apart budget te worden vrijgemaakt, omdat beheervergoedingen niet ten koste kunnen gaan van het huidige Subsidiestelsel Natuur en Landschap of Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.

## 2. Handelingsrichtlijnen

Het wolvenplan bevat een interventierichtlijn met een viertal handelingsrichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven. Dit wordt als zeer nuttig gezien, maar er is grote vraag naar meer duidelijkheid over het handelingsperspectief. In het wolvenplan moeten zaken geconcretiseerd worden.

Een heldere, meetbare interventierichtlijn is noodzakelijk om het beheer vorm te geven, zodat duidelijk is wanneer een wolf aangezien wordt als probleemwolf. Dit is belangrijk voor de veiligheid van dieren en de veiligheidsbeleving van de mens. In het huidige voorstel ontbreken essentiële zaken, waardoor de richtlijn niet praktisch hanteerbaar is.

Enkele voorbeelden:

- ▶ Er moet bewijs worden geleverd dat alle stappen zijn doorlopen, maar de bewijsvoering wordt niet omschreven. Op welke wijze moet het bewijs worden geleverd?
- ▶ Bij situatie gedrag wolf-vee: "Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee." Hoe vaak is herhaaldelijk?
- ▶ Bij maatregelen: "Preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren." De term 'zo mogelijk' is voor meerdere uitleg vatbaar. Met de BIJ12-norm is vastgelegd wat redelijkerwijze van een schapenhouder verwacht mag worden. Is hiermee ook bepaald wat het maximale van de mogelijkheden is? Of moeten de preventieve maatregelen eindeloos worden uitgebreid met als laatste stap het verwijderen van de schapen?
- ▶ Hoe wordt in de interventierichtlijn onderscheid gemaakt in hoefdieren, landbouwhuisdieren en hobbymatig gehouden dieren? De huidige tekst suggereert dat ook melkveehouders wolfwerende rasters moeten gebruiken wat in tegenspraak is met de maatschappelijke wens voor meer koeien in de wei.

Gezien het voorgaande moet de ontwikkeling van een werkbare richtlijn aan de hand van praktijkervaringen snel plaats gaan vinden. Er is voorgesteld om in Drenthe een pilot te starten.



## 3. Tegemoetkoming in schade en versnelde uitbetaling

Op dit moment wordt alle wolvenschade aan landbouwhuisdieren vergoed, ook hobbymatig gehouden schapen en geiten. Er is momenteel geen eigen risico en/of voorwaarden (preventieve-eis) gesteld aan een tegemoetkoming. Het voorstel is om het tegemoetkomingsbeleid in schade in begrensd wolvegebieden te voorzien van een gefaseerde afbouw door een op termijn in te voeren eigen risico, indien sprake is van onbeschermd dieren. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot het niet meer vergoeden van de schade.

Er is brede steun voor het in stand houden van de huidige tegemoetkomingsregeling in schade. Enkele partijen staan kritisch tegenover de invoering van het eigen risico, hoewel



de stimulans die hier op termijn van uitgaat wordt herkend. In het algemeen wordt het koppelen van het uitbetalen van schade aan het nemen van preventieve maatregelen ondersteund in wolvengebied.

Er kan een overgangstermijn voor een tegemoetkoming in de schade blijven gelden voor de gebieden waar de wolven zich definitief hebben gevestigd, zoals in het Drents-Friese Wold. Maar het eigen risico en de timing (overgangstermijn) moeten nader worden ingevuld en gekoppeld worden aan reële en coulante beheervergoedingen.

Het verkennen van de mogelijkheid om de schade versneld uit te betalen, kan op brede steun rekenen, met twee opties als leidraad:

1. het Zweedse model: als de schadetaxateur bij het opnemen van de schade oordeelt dat de kans dat de schade is veroorzaakt door een wolf meer dan 50% is, de houder voor een tegemoetkoming in de schade in aanmerking komt. De uitslag van het DNA-onderzoek hoeft niet te worden afgewacht. Op deze wijze wordt de doorlooptijd drastisch ingekort. Het kan voorkomen dat de dierhouder ten onrechte een tegemoetkoming in de schade ontvangt. Om te voorkomen dat ten onrechte een groot bedrag wordt uitgekeerd kan een drempelbedrag van bijvoorbeeld € 5.000,- worden gehanteerd.
2. BIJ12-proces handhaven, waarbij een getroffen veehouder direct wordt uitbetaald bij taxatie-indicatie wolf en het schadebedrag gaat terugbetalen als uit DNA-analyse blijkt dat het geen wolf was.

Daarnaast blijft DNA-onderzoek bij schade altijd noodzakelijk voor de monitoring / ijkings taxateurs of boa's / bewijsvoering derogatie.

De administratieve last wanneer een veehouder een schadegeval meldt bij BIJ12 is te groot. Het versimpelen van het proces is belangrijk en kan ook bijdragen tot een versnelde afhandeling. BIJ12 moet in haar werkwijze beter en sneller inspelen op de ontwikkelingen en de veehouder in processen centraal zetten.

#### 4. Technische preventienorm

De versoepeling van de hoogte van afrasteringen van 1.20m naar 90 cm in de norm wordt **niet** ondersteund door de noordelijke partijen. Wanneer arbeid, aanschaffen en onderhoudskosten vergoed worden is het voor de veehouder haalbaar om de 1.20m norm te hanteren. Versoepeling geeft onduidelijkheid.

#### 5. Vergoeding van directe en indirecte schade

Het huidige wolvenplan voorziet in vergoeding voor directe kosten, maar niet voor indirecte kosten. Dit is een voortzetting van het huidige beleid, hoewel dit voor veel dierhouders een discussiepunt is.

De wolvencommissies van Fryslân en Drenthe en Groningse stakeholders zijn het oneens met dit punt. Het wordt voor schapenhouders in wolvengebied moeilijk wanneer wolfwerende rasters wel veel extra tijd vragen, maar de directe en indirecte kosten bij schade en daarbuiten niet worden vergoed. Dit is voor hen een gebrek aan erkenning van het probleem waar veehouders in wolvengebied voor staan. Dit vormt een negatieve boodschap bij de vestiging van wolven in een gebied. Belangrijke wijzigingen in traditionele werkwijzen vragen goede voorbeelden, veel voorlichting, reële steun bij alle kosten en vooral resultaat. Dit sluit aan bij het volgende punt over communicatie.



## 6. Communicatie

Over een ding lijkt iedereen in “wolvenland” het hartgrondig eens te zijn: communicatie is belangrijk, wordt steeds belangrijker, is moeilijk en wordt steeds moeilijker.

De wolvencommissies lopen tegen een aantal zaken aan:

- ▶ Preventie versus maatschappelijk draagvlak: Voor het wolvendossier is proactief communicatiebeleid van groot belang. Dit gaat breder dan de boodschap rondom wolvenpreventie, dat raakt het ingewikkelde dossier van het maatschappelijk draagvlak voor de wolf. Als er weinig wordt gecommuniceerd over wolf, maatregelen en beleid, dan slaat dit terug op de mate waarin de preventiemaatregelen worden toegepast.
- ▶ Decentraal beleid versus centrale communicatiestrategie: Het gedecentraliseerd beleid leidt tot een landelijk beperkt communicatiebeleid. Hierdoor ontbreekt onder meer aan woordvoering op landelijk niveau over het wolvendossier en een centrale (social) mediastrategie.
- ▶ Standpunt interventierichtlijn: De wolvencommissies richten zich op schadepreventie en alles wat direct met preventie samenvalt. In de huidige politiek maatschappelijke situatie rondom de wolf vinden de wolvencommissies het van belang om – in afwachting van andere besluitvorming – de noodzakelijke stap te zetten van preventie- naar interventiebeleid. Verdere kaderstelling is buitengewoon wenselijk, want daarmee kunnen de wolvencommissie uitleg geven richting stakeholders.

Kortom, de wolvencommissies benadrukken de noodzaak van generieke wolfcommunicatie op landelijk niveau (LOW). Er moet verbreding en aandacht zijn voor de communicatieparagraaf in het nieuwe wolvenplan, die nu te summier is. Het wolvenplan moet breed gecommuniceerd worden. Het is de vraag of/wanneer een meer integrale benadering op een niveau van IPO – gedragen door bestuurders – vastgesteld wordt. Het uitblijven hiervan belemmert de wolvencommissies.

## 7. Punten die verduidelijking behoeven

### 7.1. Natuurbegrazers

Het voorstel in het conceptplan is om wolvenschade aan gehouden natuurbegrazers niet als aanleiding of weging mee te laten tellen bij het in werking treden van handelingsrichtlijnen. Het is van belang om de definitie van natuurbegrazers (conceptplan 4.5) aan te scherpen, zodat duidelijk is welke dieren met welke status hier wel of niet onder vallen. Onduidelijk is nu bijvoorbeeld of gescheperde schaapskuddes hier wel of niet onder vallen en hoe het zich verhoudt tot de wettelijke zorgplicht (wet Dieren).

### 7.2. Internationale beleidsafstemming

De inzet om te komen tot internationale beleidsafstemming in de vorm van een internationaal wolvenmanagementplan krijgt brede steun. Alle partijen zien de noodzaak hiervan en doen een oproep aan het Rijk om zo spoedig mogelijk te komen tot een internationaal managementplan.

De Noordelijke wolvencommissies en Groningse stakeholders vinden het belangrijk dat het Ministerie van LNV hier prioriteit aan geeft.

### 7.3. Tegemoetkoming voor alle gehouden hoefdiersoorten

Het voorstel is om de tegemoetkoming in de schade ook bij particulieren voor alle landbouwhoefdieren te vergoeden. Deze verbreding van de tegemoetkoming naar alle hoefdiersoorten heeft brede steun bij alle partijen. De vraag is wel om de definitie van ‘alle gehouden hoefdierensoorten’ te verduidelijken en een lijst met namen op te nemen (nu staat er: “bijvoorbeeld hobbymatig gehouden pony’s en alpaca’s”).



FOTO: WC GELDERLAND

## 8. Consensus over onderstaande punten

### ► Juridisch kader

De wolvencommissies vrezen dat de huidige starre wet- en regelgeving ertoe kan leiden dat mensen het recht in eigen handen nemen. Schapenhouders die worden geconfronteerd met de wolf zijn gefrustreerd dat de belangenafweging onvoldoende nuance heeft. Het juridisch kader belemmert de discussie in het veld.

Het uitgangspunt is en blijft om slechts in uitzonderingsgevallen een specifieke individu uit de populatie te nemen, als dat nodig is. Populatiebeheer is op dit moment niet mogelijk. De wolvencommissies ervaren dit ten algemene als statisch en eenzijdig.

Uiteraard kunnen de wolvencommissies het juridisch kader niet veranderen op de korte termijn. Maar een concretere interventierichtlijn en ruimte voor innovatieve en experimentele pilots kunnen hier deels aan tegemoetkomen.

### ► Passieve en actieve soortbescherming

De wolf heeft bewezen zich op eigen kracht te kunnen vestigen en voortplanten in Nederland en zoekt daarbij zelf het meest geschikte gebied. Met name in die gebieden dragen provincies bij aan zowel passieve als actieve soortbescherming. Dit wordt in algemene zin geaccepteerd en/of ondersteund.

### ► Wolvengebieden

Het voorstel is dat het aanwijzen van beleidsmatig begrensde (leef-)gebieden voor de wolf te handhaven zoals het al is. Maar dit beperkt zich niet meer tot gebieden waar zich wolven gevestigd hebben. Hier komt meer begrenzingsruimte om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan. De term 'leefgebied wolf' wordt vervangen door 'wolvengebied'.

Het gaat om de begrenzing van gebieden waarbinnen het voorkomen van wolven, al dan niet incidenteel, maar regelmatig te verwachten is. Oftewel, dit hoeft zich niet te beperken tot alleen vestigingsgebieden. Deze wolvengebiedsbegrenzing is een provinciale bevoegdheid, heeft vooral instrumentele betekenis en dient in de praktijk ter begrenzing van het gebied waarin subsidies voor preventie kunnen gelden.



FOTO: ALKEMADE

Begrenzing van andere typen gebieden zoals nulstand gebieden is juridisch niet mogelijk en wordt om die reden dan ook niet voorgesteld. Met het vaststellen van begrenzingen van de leefgebieden wordt nadrukkelijk niet beoogd om vooruit te lopen op de eventuele toekomstige aanwijzing van Natura2000 gebieden voor de wolf.

Deze ruimere definitie leidt tot een ruimhartiger bijdrage in preventie. Dat heeft overwegend steun. Als de situatie daarom vraagt, zal de wolvencommissie Fryslân adviseren om de hele provincie open te stellen om de begrenzing om tot subsidiering van preventieve maatregelen over te gaan op te heffen. Drenthe heeft de hele provincie al opengesteld voor de subsidieregeling, waardoor dit punt niet van toepassing is.

### ► Wolf en faunabeheer

In het conceptplan staat dat potentiële verstoring door verlies aan natuurlijke prooiaanbod in de Nederlandse situatie (naast verstoring) in principe niet aan de orde is. Noordelijke wolvencommissies en stakeholders uit Groningen zoeken naar wetenschappelijke onderbouwing van die aanname. Waar en wanneer is dat onderzocht buiten de Veluwe?

De wildstand varieert per regio. Dit vraagt maatwerk in de oplossingen per (natuur)gebied. In het eerdere advies 'preventie wolvenschade en duurzame omgang met de wolf in Fryslân' heeft de wolvencommissie al aangegeven dat er in Friesland geen duurzame instandhouding wolf te zien is, omdat het beschikbare aantal prooidieren/voedselaanbod niet toereikend is. Het wolvenplan moet zeker voorschrijven dat faunabeheer daar in een vroeg stadium waar nodig op moet anticiperen.

### ► Calamiteitenregeling

Het voorstel is om een (kortlopende, tijdelijke) calamiteitenregeling mogelijk te maken ter stimulering van de inzet van preventieve maatregelen. Deze verruiming heeft de steun vanuit alle partijen. Fryslân heeft al een calamiteitenregeling en kan deze – waar nodig – inzetten. In Drenthe is dit niet meer van toepassing omdat de hele provincie al opengesteld is voor subsidie.

### ► Inzet kuddebewakingshonden

Op dit moment wordt ervaring opgedaan met de inzet van kuddebewakingshonden. Dit lijkt een nuttige aanvulling op de preventie in bepaalde situaties. Afhankelijk van de ervaringen wordt nader bezien hoe hiermee om te gaan in het kader van tegemoetkomingen en subsidieregelingen. De wolvencommissies accepteren dit als een stand van zaken, maar vragen om versnelling van het proces. De uitkomsten van de pilots bepalen of de kuddebeschermingshonden opgenomen worden in de structurele financiering.

### ► Omgang met gewonde wolf, hybride wolven, goudjakhals

Hierover is overeenstemming vanuit de wolvencommissies.

**De Gebietskommissie Wolf (Fryslân) en de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Drenthe bestaan uit vertegenwoordigers van de veehouderij, terreineigenaren en gemeenten. Beide staan onder voorzitterschap van Harry Oosterman:**

#### Fryslân

- Vereniging van Friese Gemeenten
- Kollektivenberied Fryslân
- Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
- Schaapsherder en eigenaar Natuurlijk Beheer
- Stichting Beheer Platform kleinschalige schapen- en geitenhouders
- Terrein beherende organisaties

#### Drenthe

- Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland / Vereniging en de Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland
- Stichting Beheer Platform kleinschalige schapen- en geitenhouders
- Stichting Behoud Drentse schaapskuddes
- Terrein beherende organisaties

#### Groningen

In Groningen zijn geconsulteerd:

- Faunabeheereenheid Groningen\*
- Groninger Landschap
- Groninger Particulier Grondbezit
- Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
- Natuurmonumenten\*
- Stichting Beheer Platform kleinschalige schapen- en geitenhouders
- Staatsbosbeheer\*
- Waterschap AA en Hunzes\*
- Waterschap Noorderzijlvest\*

\*Gereageerd